

**Nationalmuseets
Naturvidenskabelige Undersøgelser**

**Arkæobotaniske analyser af
prøver fra Sortebrødre Kloster,
Odense**

**Jan Andreas Harild og David Earle
Robinson**

NNU Rapport nr. 4 * 1996

Arkæobotaniske analyser af prøver fra Sortebrødre Kloster, Odense
(NNU j.nr. A 5921)

af Jan Andreas Harild og David Robinson

0. Resume

Der er analyseret 6 jordprøver udtaget under udgravningen i 1974 af Sortebrødre Kloster. Fem prøver er af slam fra en muret kloakrende, der løb fra køkkenet og ud i et vandløb, og en prøve er af aske fra en tønde, der stod i køkkenet. Med undtagelse af en af prøverne fra kloakrenden var indholdet af bevarede planterester i prøverne meget beskedent.

*Asken fra tønden indeholdt kun få planterester - alle forkullede - omfattende en kerne af *Secale cereale* (Rug), samt frø af ukrudtsplanterne *Chenopodium album* (Hvidmelet Gåsefod), *Chenopodium sp* (Gåsefod), *Rumex acetosella* (Rødknæ) og *Rumex sp* (Skræppe). Der blev også fundet enkelte fiskeknogler og fiskeskæl. Tønden har hovedsageligt været brugt til aske, men også andet køkkenaffald bla. fiskerester er landet deri.*

Planteresterne fra renden var udelukkende bevaret i uforkullet tilstand. Der er fortrinsvis tale om svært modstandsdygtige frø og skulpedele, hvilket tyder på at bevaringsforholdene ikke har været særlige gode.

*Der er fundet rester af en kulturplante - *Ficus carica* (Figen), samt af indsamlede fødeplanter - *Corylus avellana* (Hassel), *Sambucus nigra* (Alm. Hyld) og *Rubus cfr. idaeus* (formodentlig Hindbær). Hereudover er der fundet rester af markukrudt og ruderatplanter - *Aethusa cynapium* (Hundepersille), *Chelidonium majus* (Svaleurt), *Chenopodium album* (Hvidmelet Gåsefod), *Euphorbia helioscopia* (Skærm-Vortemælk), *Fumaria officinalis* (Læge Jordrøg), *Hyoscyamus niger* (Bulmeurt), *Marrubium vulgare* (Kransburre), *Neslia paniculata* (Rundskulpe), *Raphanus raphanistrum* (Kiddike), *Rumex acetosella* (Rødknæ) og *Urtica dioica* (Stor Nælde). Fignerne er næppe dyrket i Odense og Hundepersille, Rundskulpe, Svaleurt, Skærm-Vortemælk, Læge Jordrøg, Kransburre og Bulmeurt er indført eller indslæbt. De sidste fem var meget anvendt som lægeplanter i middelalderen. Andre organiske rester omfattede fiskeknogler (inkl. nogle større eksemplarer), fiskeskæl, insektdele, muslingskaller samt svampesporehuse.*

Kombinationen af organiske rester i prøverne tyder på, at renden har fungeret som kloak og har ført latrinmateriale og mindre affaldskomponenter, bl.a. rester af lægeplanter, væk fra klosteret.

1. Indledning

Der er af Jørgen Nielsen, Møntergården, indsendt 6 mindre jordprøver (ca. 250 ml) til arkæobotanisk analyse. Fem af prøverne er af slam fra en muret kloakrende, der løb fra køkkenet og ud i et vandløb. Renden er formodentlig anlagt en gang i løbet af den sidste halvdel af 1200- tallet og gik ud af funktion da den blev sløjfet af en brønd, der er dateret til 1312 AD.

Den sjette prøve er af aske fra en tønde, der stod i klosterets køkken.

Prøverne er udtaget i 1974 og i mellemtiden er disse fuldstændig indtørret.

Prøve 187 - aske fra tønde

Prøve 1 - Fund 213 fra kampestensafsnittet af renden (to prøver 1 og 1C)

Prøve 2 - Fund 214 fra munkestensafsnittet af renden

Prøve 3 - Fund 215 fra munkestensafsnittet af renden

Prøve 4 - Fund 216 fra munkestensafsnittet af renden

Delprøver på 50 ml er udtaget fra samtlige prøver¹ og lagt i blød i vand eller i en svag opløsning (5%) af KOH. Herefter er prøverne slemmet gennem to sigter med maskevidde på hhv. 0,5 mm og 0,25 mm. Det tilbageholdte materiale i sigterne er undersøgt i et præparationsmikroskop ved x6,5 - x50 forstørrelse. Planterester m.m. er sorteret fra, hvorefter de er bestemt ved hjælp af forskellige bestemmelsesværker (f.eks. Beijerinck (1947), Berggren (1981) og Katz et al. (1965)) samt en referencesamling bestående af recente frø, frugter m.m. (se tabel 1). De bestemte planterester m.m. opbevares på NNU.

2. Prøvebeskrivelser

Tønden

Prøve 187 (opblødt i vand) Består overvejende af sand/grus og trækul (ca 50/50). Næsten intet organisk materiale bevaret.

Renden

Prøve 1 - Fund 213 (opblødt i 5% KOH) Består overvejende af rød-brunt sammenkittet materiale iblandet lidt sand, grus og nogle mindre stumper mursten. Næsten intet organisk materiale bevaret udover ganske lidt trækul.

Prøve 1C - Fund 213 (opblødt i vand) Består næsten udelukkende af sand/grus, iblandet lidt trækul og større stumper af mursten. Stort set intet organisk materiale bevaret udover det frasorterede.

Prøve 2 - Fund 214 (opblødt i vand) Stort indhold af sammenkittet uorganisk materiale (silt/ler) sammenblandet med sand (ca 50/50) samt få stumper af mursten og en smule trækul. Ganske lidt organisk materiale.

Prøve 3 - Fund 215 (opblødt i 5% KOH) Stort indhold af sammenkittet uorganisk materiale med lidt sand og enkelte større stumper af mursten. Ganske lidt organisk materiale (lidt ved) udover lidt trækul.

Prøve 4 - Fund 216 (opblødt i 5% KOH) Består overvejende af komprimeret sammenkittet uorganisk materiale iblandet lidt sand/grus og trækul. Større stumper af mursten og fiskeben forekommer også i prøven.

3. Analyseresultat

(i) Aske fra tønden (prøve 187)

Prøven indeholdt få planterester - alle forkullede. Planteresterne omfattede en kerne af *Secale cereale* (Rug), samt frø af ukrudtsplanterne *Chenopodium album* (Hvidmelet Gåsefod), *Chenopodium sp* (Gåsefod), *Rumex acetosella* (Rødknæ) og *Rumex sp* (Skræppe). Der blev også fundet enkelte fiskeknogler og fiskeskæl.

¹ Bortset fra prøve 4 (Fund 216), hvor i alt 200 ml (d.v.s. næsten alt prøvematerialet) er behandlet og analyseret.

(ii) Slam fra renden (prøver 1, 1C, 2, 3, 4)

Med undtagelse af prøve 4 (Fund 216) var indholdet af planterester i prøverne beskedent. Planteresterne var udelukkende bevaret i uforkullet tilstand. Der er fortrinsvis tale om svært modstandsdygtige frø og skulpedele, hvilket tyder på at bevaringsforholdene ikke har været særlige gode.

Der er fundet frø af en kulturplante - *Ficus carica* (Figen) og frøene repræsenterer det ældste sikkert daterede fund fra det danske område. Der er også middelalderlige fund fra København, men dateringen er mindre sikker (Jessen og Lind 1922-23). Prøverne indeholder også rester af indsamlede fødeplanter - *Corylus avellana* (Hassel), *Sambucus nigra* (Alm. Hyld) og *Rubus cfr. idaeus* (formodentlig Hindbær). Herudover er der fundet rester af markukrudt og ruderatplanter - *Aethusa cynapium* (Hundepersille), *Chelidonium majus* (Svaleurt), *Chenopodium album* (Hvidmelet Gåsefod), *Euphorbia helioscopia* (Skærm-Vortemælk), *Fumaria officinalis* (Læge-Jordrøg), *Hyoscyamus niger* (Bulmeurt), *Marrubium vulgare* (Kransburre), *Neslia paniculata* (Rundskulpe), *Raphanus raphanistrum* (Kiddike), *Rumex acetosella* (Rødknæ) og *Urtica dioica* (Stor Nælde). Fignerne har næppe været dyrket i Odense og Hundepersille, Rundskulpe, Svaleurt, Skærm-Vortemælk, Læge Jordrøg, Kransburre og Bulmeurt er indført eller indslæbt (Hansen 1981, Jensen 1985, Lange 1994). De sidste fem var meget anvendt som lægeplanter i middelalderen (Brøndegaard 1978-80) (se senere). Prøverne indeholdt også frø m.m. der enten ikke kunne bestemmes eller kun kunne bestemmes til slægt eller familie - *Chenopodium* sp. (Gåsefod), Brassicaceae (Kålfamilien), *Carex* sp (Star), Fabaceae (Ærteblomstfamilien) og *Ranunculus* sp (Ranunkel). Andre organiske rester omfattede fiskeknogler (inkl. nogle større eksemplarer), fiskeskæl, insektdele, muslingeskaller samt svampesporehuse.

4. Tolkning og diskussion

(i) Aske fra tønden. Tønden har sandsynligvis været brugt til køkkenaffald - hovedsagelig i form af aske. Indholdet af planterester i prøven er dog så ringe, at en videre tolkning ikke er muligt. Man kan blot konstatere, at en Rugkerne samt ukrudtsfrø var blandt materialet der blev brændt.

(ii) Slam fra renden. Kombinationen af rester af fødeplanter (Figen, Hassel, Alm Hyld og Hindbær) samt andre føderester (fiskeknogler og fiskeskæl) tyder på, at renden har fungeret som kloak og har ført latrinmateriale og mindre affaldskomponenter væk fra klosteret. Fundet af frø af Svaleurt, Skærm-Vortemælk, Læge-Jordrøg, Kransburre og Bulmeurt er meget interessant, da disse på dette tidspunkt, o. 1300, ikke var integreret i den danske flora, men var sjældent forekommende planter som sandsynligvis var blevet indført som lægeplanter. Deres tilstedeværelse i renden er næppe tilfældig.

5. Lægeplanterne

De fem ovennævnte lægeplanter har alle spillet en vigtig rolle i den danske folkemedicin og alle har haft adskillige anvendelsesmuligheder.

Svaleurt (*Chelidonium majus*):

Det ældste danske fund af frø er fra 1000-tallet ved Viborg Søndersø (Robinson

et al 1992) og der er et senmiddelalderligt fund fra Øm Kloster (Jensen 1986). Ifølge Brøndegaard (1978-80) er Svaleurt oprindelig forvildet fra dyrkning i middelalderens klosterhaver og planten dyrkedes endnu ved slutningen af forrige Årh. som lægeplante i adskillelige landsbyhaver.

Tidligste skriftlige kilde er Harpestreng-afskrifter o. 1300: Den giftige saft nævnes her som middel imod svagsynede øjne, gulsot og tandpine. De fleste skriftlige kilder går dog mest på plantens egenskaber imod øjensygdomme og gulsot.

Planten er yderligere blevet brugt til behandling af husdyrene, bl.a. trommesyge, nældefeber og betændt yver hos koen.

Desuden kan den gule mælkesaft bruges til farvning af silke og klæder.

Læge-Jordrøg (*Fumaria officinalis*):

De to ældste danske fund er fra førromersk jernalder ved Gørding Hede (Helbæk 1951) og i Grauballe mandens mave (Helbæk 1958).

Ifølge Brøndegaard (op. cit.) er planten måske indslæbt med urent sædekorn og i 1600-tallet omtales den som et almindeligt kornukrudt.

Som lægemiddel er den tidligste skriftlige kilde Harpestreng-afskrifter o. 1300. Her nævnes den som mavestyrkende, urindrivende, blodrensende og god imod leversygdomme. Senere kilder nævner dog især dens gode egenskaber til behandling af gulsot, vattersot og diverse kønssygdomme (gonnoré og syfilis).

Kransburre (*Marrubium vulgare*):

De ældste danske fund er fra det middelalderlige København (Jessen og Lind 1922-23).

Ifølge Brøndegaard (op. cit.) er planten formentlig forvildet fra dyrkning som lægeplante i middelalderen og renæssancen.

Harpestreng-afskrifter nævner den som god imod bryst smerter, åndenød, hoste og sidesmerter, at den skulle kunde fremskynde nedkomsten og uddrive efterbyrden. Specielt synes den at være god imod gulsot, hoste og øjensygdomme.

Planten kan også bruges til garvning.

Bulmeurt (*Hyoscyamus niger*):

Det ældste fund fra det daværende danske område er fra førromersk jernalder i Archsum, Sylt (Kroll 1975) og der er fund fra romersk jernalder ved Tofting, Schlesvig (Behre 1976).

Ifølge Brøndegaard (op. cit.) er den tidligste skriftlige kilde igen Harpestreng-afskrifter o. 1300. Denne giftige plante er blevet benyttet til mange forskellige formål. Som lægeplante fremhæves dens egenskaber som smertestillende, søvndyssende og god til at uddrive orm med.

Også som lægemiddel til husdyrene er Bulmeurt blevet brugt, bl.a. som forebyggende middel imod kvægpest og imod hestens indvoldsorm.

Urten har ligeledes været brugt til skadedyrsbekæmpelse, hvor frøene blev lagt ud som en slags gift til mus og rotter.

Skærm-Vortemælk (*Euphorbia Helioscopia*):

De to ældste fund fra det daværende danske område er fra henholdsvis romersk

jernalder og germansk jernalder i Archsum, Sylt (Kroll 1975).

Ifølge Brøndegaard (op. cit.) kom planten formentlig med kornavlén til Danmark i oldtiden.

Plantens giftige og ætsende mælkesaft har ifølge de historiske kilder haft mange anvendelsesmuligheder, men som familienavnet Vortemælk (Euphorbiaceae) antyder, er den hovedsagelig blevet brugt imod vorter. Men også som urindrivende middel og imod vattersot har planten været anvendt. Yderligere kan plantens blade bruges til at farve uld gul med.

6. Sammenligning med tidligere publicerede arkæobotaniske analyser af materiale fra Sortebrødre Kloster i Odense.

Jensen (1986) har også analyseret en række jordprøver, som blev udtaget under udgravningen ved Sortebrødreklosteret i 1974. Prøverne er udtaget som en lodret serie fra en profilgrøft i området hvor affald blev deponeret nord for klosterets køkken. I alt er 8 prøver analyseret (Jensen 1986; fig.11). En prøve er taget fra lag 5, som domineres af trækul, ler og keramik. Laget er dateret til 14-1500-tallet. Tre prøver er udtaget fra lag 4, et tørveagtigt lag indeholdende halm, grene og knogler, der er dateret til 1250-1350 AD. Yderligere tre prøver er taget fra lag 3, der består af grus, sand og sten, samt teglstumper og klumper af mørtel. Laget er dateret til begyndelsen af 1200-tallet. Den ottende prøve er udtaget fra lag 2, et homogent gråt lag indeholdende tegl, der menes at være ældre end middelalderen.

Det tørveagtige lag dateret til 1250-1350 AD er aflejret delvis samtidigt med kloakrendens funktionstid. Prøverne herfra består af rester af dyrkede og indsamlede (for det meste føde-) planter, samt en lang række markukrudts- og ruderatplanter. Herudover er der fundet en del rester af planter der enten vokser på tørre græsningsarealer eller på fugtig bund.

Laget er en blanding af køkkenaffald, tærsk- eller rensningsaffald fra behandling af afgrøder, samt hø eller andet strøelse og evt. husdyr fækalier; dens sammensætning er på mange måder typisk for middelalderlige bylag.

Når man sammenligner indholdet af dette lag med indholdet af prøverne fra kloakrenden er det markant hvor få arter der går igen. Kun rester af *Sambucus nigra* (Alm. Hyld), *Chenopodium album*, (Hvidmelet Gåsefod), *Euphorbia helioscopia* (Skærm-Vortemælk), *Raphanus raphanistrum* (Kiddike), *Rumex acetosella* (Rødknæ) og *Urtica dioica* (Stor Nælde) findes begge steder. *Euphorbia helioscopia* (Skærm-Vortemælk) er den eneste af lægeplanterne der findes i affaldslaget, dog er der fundet et frø af den indførte lægeplante *Euphorbia lathyris* (Kors-Vortemælk) i det underliggende lag 3.

Sammenligningen viser hvor særpræget sammensætningen af planteresterne i kloakrendens slam i virkeligheden er.

6. Referencer

- Behre, K.-E.(1976) Die Pflanzenresten aus der frühgeschichtlichen Wurt Elisenhof. Studien zur Küstenarchäologie Schleswig-Holsteins, Serie A. Elisenhof: Die Ergebnisse der Ausgrabung beim Elisenhof in Eiderstedt 1957/58 und 1961/64. Bd. 2. Herbert Lang, Bern,
- Beijerinck, W. (1947) Zadenatlas der Nederlandsche Flora. Veenman & Zonen,

Wageningen.

Berggren, G. (1981) Atlas of Seeds - Part 3 Salicaceae-Cruciferae. Swedish Museum of Natural History - Stockholm.

Brøndegaard, V.J. (1978-80) Folk og Flora. Rosenkilde and Bagger, Copenhagen.

Hansen, K. (1981) Dansk Feltflora. Glydendal Copenhagen.

Helbæk, H. (1951) Ukrudtsfrø som næringsmiddel i førromersk jernalder. KUML 1951 65-74.

Helbæk, H. (1958) Grauballemandens sidste måltid. KUML 1958 83-116.

Jensen, H.A. (1985) Catalogue of late- and post-glacial macrofossils of Spermatophyta from Denmark, Schleswig, Scania, Halland and Blekinge dated 13,000 B.P to 1536 A.D. Danmarks geologiske Undersøgelse serie A Nr 6 1-95.

Jensen, H.A. (1986) Seeds and other diaspores in soil samples from Danish Town and Monastery Excavations, dated 700-1536 A.D.

Biologiske Skrifter 26 Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Copenhagen.

Jessen, K og Lind J. (1922-23) Det danske markukrudtshistorie. Kongelige Danske Videnskabernes Selskab Math. Afd, 8 række VIII.

Katz, N.J., Katz, S.V. and Kipiani, M.G. (1965) Atlas and keys of fruits and seeds occurring in the quaternary deposits of the USSR. Nauka, Moscow.

Kroll, H. (1975) Ur- und Frühgeschichtlicher Ackerbau in Archsum auf Sylt. Eine botanische Grossrestanalyse. Dissertation, Christian-Albrechts-Universität, Kiel.

Lange, J. (1994) Kulturplanternes indførelshistorie i Danmark. Frederiksberg: Jordbrugsforlag.

Robinson, D.E., Kristensen, H.K. & Boldsen, I. (1992) Botanical analyses from Viborg Sønderløse: a waterlogged urban site from the Viking period. Acta Archaeologica 62 59-87.

Tabel 1: Plantemikrofossiler m.m. Sortebrødre Kloster, Odense. Jan Harild & David Robinson 1996			Fund 187	Fund 213		Fund 214	Fund 215	Fund 216
				Prøve 1	Prøve 1C	Prøve 2	Prøve 3	Prøve 4
LATIN	DANSK	Analyseret delprøve	50 ml	50 ml	50 ml	50 ml	50 ml	200 ml
KULTURPLANTER		DEL	F22504	F22505	F22506	F22507	F22508	F22482- F22503
<i>Ficus carica</i>	Figen	frø			1			22 + 7f
<i>Secale cereale</i>	Rug	kerne*	1					
INDSAMLEDE FØDEPLANTER		DEL	187	1	1C	2	3	4
<i>Corylus avellana</i>	Hassel	neddeskal					1f	6f
<i>Rubus cfr. idaeus</i>	cfr. Hindbær	frø			0,5			
<i>Sambucus nigra</i>	Alm. Hyld	frø		2 + 1f			2,5 + 12f	5,5 + 44f
<i>Sambucus sp</i>	Hyld sp	frø			1f	2f		
UKRUDT/RUDERAT		DEL	187	1	1C	2	3	4
<i>Aethusa cynapium</i>	Hundepersille	frø						0,5 + 5f
<i>Chelidonium majus</i>	Svaleurt	frø						26 + 49f
<i>Chenopodium album</i>	Hvidmelet Gåsefod	frø					1,5 + 4f	2,5
<i>Chenopodium album*</i>	Hvidmelet Gåsefod	frø*	2,5 + 1f					
<i>Euphorbia helioscopia</i>	Skærm-Vortemælk	frø				1		
<i>Fumaria officinalis</i>	Løge Jordrøg	frø						1f
<i>Hyoscyamus niger</i>	Bulmeurt	frø		1			1	1
<i>Marrubium vulgare</i>	Kraneburre	frø						1
<i>Neslia paniculata</i>	Rundekulpe	skulpe						1f
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Kiddike	skulpe						8f
<i>Rumex acetosella</i>	Rødknæ	frø						1
<i>Rumex acetosella*</i>	Rødknæ	frø*	3					
<i>Urtica dioica</i>	Stor Nælde	frø			2	2	4	86,5
DIVERSE		DEL	187	1	1C	2	3	4
Asteraceae	Kurvblomst.	frø					1 + 1f	
Bassicaceae	Kålfam.	frø						2
<i>Bessica/Chelidonium</i>	Kålfam./Svaleurt	frø					12f	
<i>Carex sp</i>	Stor	frø						1
<i>Chenopodium sp</i>	Gåsefod	frø			1f			4,5 + 53f
<i>Chenopodium sp*</i>	Gåsefod	frø	1					
Cyperaceae	Stor/Kogleaks	frø			2		2	
Fabaceae	Ærteblomstfam.	frø						0,5
Lamiaceae	Læbeblomst.	frø				1	1	
<i>Ranunculus sp</i>	Ranunkel	frø						1f
<i>Rumex sp*</i>	Skræppe sp	frø*	1					
Ubestemte frø								2
ANDET			187	1	1C	2	3	4
Fiskeknogle			+	+	+	++	+++	++++
Fiskeskæl			+	+		++	++	+++
Insektdele				+	+		+	
Muslingskaller								
Metalstumper								
Slagger								+
Svampesporer								1f
					+++			++

* = forkullet; f = fragment; ledskrift = importeret, indført eller indslæbt, F-glas hvor prøverne er opmagasineret.

Resultaterne som præsenteres i tabel 1 stammer fra analyse af grovfraktionerne af prøverne. I finfraktionen fra prøve 4 (Fund 216) er der tillige registreret mange frø af *Urtica dioica* (Stor Nælde) samt frø fragmenter af *Chelidonium majus* (Svaleurt).

Tabel 1: Plantemikrofossiler m.m. Sortebrødre Kloster, Odense. Jan Harild & David Robinson 1996			Fund 187	Fund 213		Fund 214	Fund 215	Fund 216
				Prøve 1	Prøve 1C	Prøve 2	Prøve 3	Prøve 4
LATIN	DANSK	Analyseret delprøve	50 ml	50 ml	50 ml	50 ml	50 ml	200 ml
KULTURPLANTER		DEL	F22504	F22505	F22506	F22507	F22508	F22482- F22503
<i>Ficus carica</i>	Figen	frø			1			22 + 7f
<i>Secale cereale</i>	Rug	kerne*	1					
INDSAMLEDE FØDEPLANTER		DEL	187	1	1C	2	3	4
<i>Corylus avellana</i>	Hassel	neddeskæl					1f	6f
<i>Rubus cfr. idaeus</i>	cfr. Hindbær	frø			0,5			
<i>Sambucus nigra</i>	Alm. Hyld	frø		2 + 1f			2,5 + 12f	5,5 + 44f
<i>Sambucus sp</i>	Hyld sp	frø			1f	2f		
UKRUDT/RUDERAT		DEL	187	1	1C	2	3	4
<i>Aethusa cynapium</i>	Hundeperilla	frø						0,5 + 5f
<i>Chelidonium majus</i>	Svaleurt	frø						26 + 49f
<i>Chenopodium album</i>	Hvidmelet Gåsefod	frø					1,5 + 4f	2,5
<i>Chenopodium album*</i>	Hvidmelet Gåsefod	frø*	2,5 + 1f					
<i>Euphorbia helioscopia</i>	Skærm-Vortemælk	frø				1		
<i>Fumaria officinalis</i>	Læge Jordrøg	frø						1f
<i>Hyoscyamus niger</i>	Bulmeurt	frø		1			1	1
<i>Marrubium vulgare</i>	Kraneburre	frø						1
<i>Neslia paniculata</i>	Rundkulpe	skulpe						1f
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Kiddike	skulpe						8f
<i>Rumex acetosella</i>	Rødknæ	frø						1
<i>Rumex acetosella *</i>	Rødknæ	frø*	3					
<i>Urtica dioica</i>	Stor Nælde	frø			2	2	4	86,5
DIVERSE		DEL	187	1	1C	2	3	4
Asteraceae	Kurvblomet.	frø					1 + 1f	
B Brassicaceae	Kålfam.	frø						2
B Brassica/Chelidonium	Kålfam./Svaleurt	frø					12f	
<i>Carex sp</i>	Star	frø						1
<i>Chenopodium sp</i>	Gåsefod	frø			1f			4,5 + 53f
<i>Chenopodium sp *</i>	Gåsefod	frø	1					
Cyperaceae	Star/Kogleaks	frø			2		2	
Fabaceae	Ærteblomstfam.	frø						0,5
Lamiaceae	Læbeblomet.	frø				1	1	
<i>Ranunculus sp</i>	Ranunkel	frø						1f
<i>Rumex sp *</i>	Skrappe sp	frø*	1					
Ubestemte frø								2
ANDET			187	1	1C	2	3	4
Fiskeknogle			+	+	+	++	+++	++++
Fiskekærl			+	+		++	++	+++
Insektdela				+	+		+	
Muslingskaller								
Metalstumper								+
Slagger								1f
Svampesporer					+++			++

* = forskullet; f = fragment; ledskrift = importeret, indført eller indslæbt, F-glas hvor prøverne er opmagasineret.

Resultaterne som præsenteres i tabel 1 stammer fra analyse af grovfractionerne af prøverne. I finfraktionen fra prøve 4 (Fund 216) er der tillige registreret mange frø af *Urtica dioica* (Stor Nælde) samt frø fragmenter af *Chelidonium majus* (Svaleurt).

